

Teismo praktikos rinkinys

Byla C-524/15

**Baudžiamoji byla
prieš
Luca Menci**

(*Tribunale di Bergamo* prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Pridėtinės vertės mokestis (PVM) – Direktyva 2006/112/EB – PVM nesumokėjimas – Sankcijos – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytos administracinė ir baudžiamoji sankcijos už tą pačią veiką – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 50 straipsnis – *Ne bis in idem* principas – Administracinės sankcijos baudžiamasis pobūdis – To paties pažeidimo buvimas – 52 straipsnio 1 dalis – *Ne bis in idem* principo apribojimai – Sąlygos“

Santrauka – 2018 m. kovo 20 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas

- Europos Sąjungos nuosavi ištekliai – Sąjungos finansinių interesų apsauga – Kova su sukčiavimu ir kitais neteisėtais veiksmais – Valstybių narių pareiga nustatyti veiksmingas ir atgrasančias sankcijas – Apimtis – Nusikaltimai mokesčių tvarkai pridėtinės vertės mokesčio srityje*
(SESV 325 straipsnis)
- Pagrindinės teisės – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – Taikymo sritis – Sąjungos teisės įgyvendinimas – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytos administracinės ir baudžiamosios sankcijos, kuriomis siekiama užtikrinti pridėtinės vertės mokesčio surinkimą ir kovoti su sukčiavimu – Įtraukimas*
(SESV 325 straipsnis, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis ir 51 straipsnio 1 dalis, Tarybos direktyvos 2006/112 2 ir 273 straipsniai).
- Pagrindinės teisės – Europos žmogaus teisių konvencija – Į Sąjungos teisės sistemą formaliai neintegruotas teisės instrumentas*
(SESV 6 straipsnio 3 dalis, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 52 straipsnio 3 dalis)
- Pagrindinės teisės – „Ne bis in idem“ principas – Taikymo sąlygos – Kumuliatyvus persekiojimo ir baudžiamosio pobūdžio sankcijų taikymas – Vertinimo kriterijai – Teisinis pažeidimo kvalifikavimas vidaus teisėje, pažeidimo pobūdis ir paskirtos sankcijos griežtumo laipsnis*
(Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis)

5. *Pagrindinės teisės – „Ne bis in idem“ principas – Taikymo sąlygos – To paties pažeidimo buvimas – Vertinimo kriterijus – Veikos materialiosios sudėties tapatumas*

(Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis)

6. *Pagrindinės teisės – „Ne bis in idem“ principas – Apribojimas – Nacionalinės teisės aktai, kuriais leidžiama kumuliatyviai taikyti baudžiamojo pobūdžio administracinę sankciją ir baudžiamąją sankciją – Leistinumai – Sąlygos – Bendrojo ribojimo tikslą atitikti turintis ribojimas – Tikslas užtikrinti viso mokėtino PVM surinkimą – Įtraukimas*

(Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis ir 52 straipsnio 1 dalis)

7. *Pagrindinės teisės – „Ne bis in idem“ principas – Apribojimas – Nacionalinės teisės aktai, kuriais leidžiama kumuliatyviai taikyti baudžiamojo pobūdžio administracinę sankciją ir baudžiamąją sankciją – Leistinumai – Sąlygos – Proporcingumo principo paisymas – Apimtis*

(Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 49 straipsnio 3 dalis, 50 straipsnis ir 52 straipsnio 1 dalis)

8. *Pagrindinės teisės – „Ne bis in idem“ principas – Įtvirtinimas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnyje ir Europos žmogaus teisių konvencijos Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje – Vienoda reikšmė ir apimtis – Chartija užtikrinamas apsaugos lygis, nepažeidžiantis minėta konvencija suteikiamo apsaugos lygio*

(Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis, 52 straipsnio 3 dalis ir 53 straipsnis)

9. *Pagrindinės teisės – „Ne bis in idem“ principas – Apribojimas – Nacionalinės teisės aktai, kuriais leidžiama pradėti asmens baudžiamąjį persekiojimą dėl pridėtinės vertės mokesčio nemokėjimo, kai tam asmeniui jau buvo skirta baudžiamojo pobūdžio administracinė sankcija už tą pačią veiką – Leistinumai – Sąlygos – Nacionalinio teismo atliekamas patikrinimas*

(Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis ir 52 straipsnio 1 dalis)

1. Žr. sprendimo tekstą.

(žr. 19, 20 punktus)

2. Kadangi nacionalinių mokesčių srities valdžios institucijų skiriamomis administracinėmis sankcijomis ir baudžiamosiomis bylomis už nusikaltimus PVM srityje, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, siekiama užtikrinti tikslų PVM surinkimą ir kovoti su sukčiavimu, jomis įgyvendinami Direktyvos 2006/112 2 ir 273 straipsniai ir SESV 325 straipsnis, t. y. Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį (šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 27 punktą ir 2017 m. balandžio 5 d. Sprendimo *Orsi ir Baldetti*, C-217/15 ir C-350/15, EU:C:2017:264, 16 punktą). Todėl jos turi atitikti Chartijos 50 straipsniu užtikrinamą pagrindinę teisę.

(žr. 21 punktą)

3. Žr. sprendimo tekstą.

(žr. 22 punktą)

4. Dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų persekiojimo ir sankcijų baudžiamojo pobūdžio vertinimo reikia priminti, kad, remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, svarbūs trys kriterijai. Pirmasis – tai teisinis pažeidimo kvalifikavimas pagal vidaus teisę, antrasis – pats pažeidimo pobūdis ir trečiasis – suinteresuotajam asmeniui gresiančios sankcijos griežtumo laipsnis (šiuo klausimu žr. 2012 m. birželio 5 d. Sprendimo *Bonda*, C-489/10, EU:C:2012:319, 37 punktą ir 2013 m. vasario 26 d. Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 35 punktą).

Vis dėlto, Chartijos 50 straipsnis taikomas ne tik persekiojimui ir sankcijoms, kurie nacionalinėje teisėje kvalifikuojami kaip „baudžiamieji“, jis taip pat apima, neatsižvelgiant į tokį kvalifikavimą pagal vidaus teisę, persekiojimą ir sankcijas, kurie turi būti laikomi esančiais baudžiamojo pobūdžio remiantis kitais dviem šio sprendimo 26 punkte nurodytais kriterijais.

Dėl antrojo kriterijaus, susijusio su pačiu nusikaltimo pobūdžiu, pažymėtina, kad jis reikalauja patikrinti, ar skirta sankcija siekiama, be kita ko, represinio tikslo (žr. 2012 m. birželio 5 d. Sprendimo *Bonda*, C-489/10, EU:C:2012:319, 39 punktą). Tuo remiantis darytina išvada, kad sankcija, kuria siekiama represinio tikslo, yra baudžiamojo pobūdžio, kaip tai suprantama pagal Chartijos 50 straipsnį, ir vien aplinkybė, kad ja siekiama ir prevencijos tikslo, negali panaikinti jos kaip baudžiamosios sankcijos kvalifikavimo. Tačiau priemonė, kuria siekiama tik atlyginti dėl atitinkamo pažeidimo padarytą žalą, nėra baudžiamojo pobūdžio.

(žr. 26, 30, 31 punktus)

5. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, vertinant, ar buvo padarytas tas pats pažeidimas, tinkamas tam kriterijus yra tapačios veikų materialiosios sudėties kriterijus, suprantamas kaip konkrečių neatskiriamai tarpusavyje susijusių veikų visuma, dėl kurios atitinkamas asmuo buvo galutinai išteisintas arba galutinai nuteistas (pagal analogiją žr. 2007 m. liepos 18 d. Sprendimo *Kraaijenbrink*, C-367/05, EU:C:2007:444, 26 punktą ir nurodytą jurisprudenciją ir 2010 m. lapkričio 16 d. Sprendimo *Mantello*, C-261/09, EU:C:2010:683, 39 ir 40 punktus). Taigi pagal Chartijos 50 straipsnį draudžiama už tą pačią veiką skirti kelias baudžiamojo pobūdžio sankcijas pasibaigus įvairiems tam skirtiems procesams.

Be to, tai, kaip pagal nacionalinę teisę teisiškai kvalifikuojama veika, ir tai, koks teisinis interesas yra saugomas, neturi reikšmės siekiant konstatuoti tą patį pažeidimą, nes pagal Chartijos 50 straipsnį teikiama apsauga įvairiose valstybėse narėse negali skirtis.

(žr. 35, 36 punktus)

6. Dėl klausimo, ar *ne bis in idem* principo apribojimas nacionalinės teisės aktuose, kaip antai nagrinėjamuose pagrindinėje byloje, atitinka bendrojo intereso tikslą, pažymėtina, jog remiantis Teisingumo Teismo turima bylos medžiaga galima teigti, kad šiais teisės aktais siekiama užtikrinti viso mokėtino PVM surinkimą. Atsižvelgiant į tai, kokia reikšmė siekiant šio tikslo Teisingumo Teismo jurisprudencijoje skiriama kovai su nusikaltimais PVM srityje (šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 34 punktą ir juose nurodytą jurisprudenciją), kumuliatyvus persekiojimo ir baudžiamojo pobūdžio sankcijų taikymas gali būtų pateisinamas, kai tokie persekiojimai ir tokios sankcijos, siekiant minėto tikslo, turi papildomų tikslų, kurie tam tikrais atvejais yra susiję su kitais tos pačios nagrinėjamos nusikalstamos veikos aspektais, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Tokiu atveju nusikaltimų PVM srityje valstybės narės teisėtai gali siekti, viena vertus, atgrasyti nuo visų tyčinių ar netyčinių PVM deklaravimo ir surinkimo taisyklių pažeidimų ir bausti už juos ir, jei reikia, skirti nustatytas fiksuoto dydžio administracines sankcijas, ir, kita vertus, atgrasyti nuo sunkių šių taisyklių pažeidimų, kurie yra ypač kenksmingi visuomenei ir kurie pagrindžia griežtesnių baudžiamųjų sankcijų taikymą, ir bausti už juos.

(žr. 44, 45 punktus)

7. Dėl proporcingumo principo laikymosi reikia pažymėti, kad jis reikalauja, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose numatytas kumuliatyvus persekiojimo ir sankcijų taikymas neviršytų to, kas tinkama ir reikalinga šiais teisės aktais siekiamiems tikslams pasiekti, turint omenyje, kad galint pasirinkti iš kelių tinkamų priemonių, reikia imtis mažiau suvaržančios, o dėl to kilę nepatogumai neturi būti neproporcingi siekiamiems tikslams (šiuo klausimu žr. 2010 m. vasario 25 d. Sprendimo *Müller Fleisch*, C-562/08, EU:C:2010:93, 43 punktą, 2010 m. kovo 9 d. Sprendimo *ERG ir kt.*, C-379/08 ir C-380/08, EU:C:2010:127, 86 punktą ir 2016 m. spalio 19 d. Sprendimo *EL-EM-2001*, C-501/14, EU:C:2016:777, 37 ir 39 punktus ir nurodytą jurisprudenciją).

Šiuo klausimu reikia priminti, kad, remiantis šio sprendimo 20 punkte nurodyta jurisprudencija, valstybės narės turi laisvę rinktis taikytinas sankcijas, kad būtų užtikrintas visų pajamų iš PVM surinkimas. Kadangi Sąjungos teisė šioje srityje nesuderinta, valstybės narės turi teisę nustatyti tiek tvarką, pagal kurią už nusikaltimus PVM srityje gali būti persekiojama ir skiriamos sankcijos tik vieną kartą, tiek tvarką, pagal kurią leidžiamas kumuliatyvus persekiojimo ir sankcijų taikymas. Tokiomis aplinkybėmis pagrindinėje byloje nagrinėjamu nacionalinės teisės aktų proporcingumu negali būti abejojama tik todėl, kad tam tikra valstybė narė nusprendė numatyti tokio kumuliatyvaus taikymo galimybę, nes priešingu atveju ši valstybė narė netektų tokios pasirinkimo laisvės.

Dėl šio tikslo griežto būtinumo pažymėtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose visų pirma turi būti numatytos aiškios ir tikslios taisyklės, leidžiančios teisės subjektui numatyti, už kuriuos veiksmus ir neveikimą gali grėsti kumuliatyvus persekiojimo ir sankcijų taikymas.

Pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose taip pat turi būti užtikrinta, kad tam tikriems asmenims tenkanti našta dėl kumuliatyvaus persekiojimo ir sankcijų taikymo apsiribotų tik tuo, kas griežtai būtina siekiant įgyvendinti šio sprendimo 44 punkte nurodytą tikslą.

Viena vertus, dėl kumuliatyvaus baudžiamojo pobūdžio procesų, kurie vykdomi nepriklausomai vienas nuo kito, taikymo reikia pažymėti, kad ankstesniame punkte primintas reikalavimas reiškia, jog turi būti nustatytos koordinavimo taisyklės, kad papildoma našta tam tikriems asmenims dėl tokio kumuliatyvaus taikymo apsiribotų tik tuo, kas griežtai būtina.

Kita vertus, kumuliatyviam baudžiamojo pobūdžio sankcijų taikymui turi būti taikomos taisyklės, leidžiančios užtikrinti, kad visų skirtų sankcijų griežtumas atitiktų nagrinėjamo pažeidimo sunkumą, nes toks reikalavimas ne tik nustatytas Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje, bet ir išplaukia iš tos Chartijos 49 straipsnio 3 dalyje nustatyto bausmių proporcingumo principo. Šiose taisyklėse kompetentingoms valdžios institucijoms turi būti nustatyta pareiga stebėti, kad tuo atveju, kai skiriama antra sankcija, visų skirtų sankcijų griežtumas neviršytų konstatuoto nusikaltimo sunkumo.

(žr. 46, 47, 49, 52, 53 ir 55 punktus)

8. Žr. sprendimo tekstą.

(žr. 60–62 punktus)

9. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nedraudžiama taikyti nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos gali būti pradėtas asmens, nesumokėjusio pridėtinės vertės mokesčio per teisės aktuose nustatytą terminą, baudžiamasis persekiojimas, nors tam asmeniui už tą pačią veiką jau skirta galutinė baudžiamojo pobūdžio administracinė sankcija, kaip tai suprantama pagal minėtą 50 straipsnį, jeigu:

- šiais teisės aktais siekiama bendrojo intereso tikslo, kuris gali pateisinti tokį kumuliatyvų persekiojimo ir sankcijų taikymą, t. y. kovoti su nusikaltimais pridėtinės vertės mokesčio srityje, tačiau tie persekiojimai ir sankcijos turi turėti papildomų tikslų,
- šiuose teisės aktuose nustatytos taisyklės, užtikrinančios kumuliatyvaus procesų taikymo derinimą, kad papildoma našta suinteresuotiesiems asmenims neviršytų to, kas griežtai būtina,
- šiuose teisės aktuose nustatytos taisyklės, leidžiančios užtikrinti, kad visų skirtų sankcijų griežtumas būtų apribotas iki to, kas griežtai būtina, palyginti su padaryto nusikaltimo sunkumu.

Nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas pagrindinės bylos aplinkybes, privalo įsitikinti, kad suinteresuotajam asmeniui konkrečiai tenkanti našta dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų taikymo ir dėl pagal juos leidžiamo kumuliatyvaus persekiojimo ir sankcijų taikymo nebūtų pernelyg didelė, palyginti su padaryto nusikaltimo sunkumu.

(žr. 63, 64 punktus, rezoliucinės dalies 1 ir 2 punktus)